23. 6. 2016

ID: 101933

Insolvence

Právní úkony, které dlužník učinil v rozporu s omezeními stanovenými v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení, jsou ve smyslu ustanovení § 111 odst. 3 insolvenčního zákona (ve znění účinném do 31. prosince 2013) vůči věřitelům neúčinné za předpokladu, že byl posléze zjištěn úpadek dlužníka.

(Usnesená Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29.2.2016, sp.zn. 29 NSČR 67/2014)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v insolvenční věci dlužníka S. s. r. o., se sídlem v B., zastoupeného Mgr. V.S., advokátem, se sídlem v P., o insolvenčním návrhu věřitelů 1) J.N., bytem v O., 2) Sl. s. r. o., se sídlem v P., zastoupeného Mgr. J.A., advokátem, se sídlem v B., a 3) M.L., bytem v B.n.J., zastoupeného Mgr. J.A., advokátem, se sídlem v B., vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. KSBR 47 INS 24389/2012, o dovolání insolvenčních navrhovatelů Slaten s. r. o. a Miroslava Landy proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. ledna 2014, č. j. KSBR 47 INS 24389/2012, 3 VSOL 593/2013-A-83, tak, že dovolání se zamítá.

Z odůvodnění :

Krajský soud v Brně (dále jen „insolvenční soud“) usnesením ze dne 2. května 2013, č. j. KSBR 47 INS 24389/2012-A-58, zamítl insolvenční návrh věřitelů [1) J.N. (dále jen „první insolvenční navrhovatel“), 2) Sl. s. r. o. (dále jen „druhý insolvenční navrhovatel“) a 3) M.L. (dále jen „třetí insolvenční navrhovatel“)] pro neosvědčení podmínek úpadku dlužníka (výrok I.), rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok II.) a insolvenčním navrhovatelům uložil zaplatit soudní poplatek za podání insolvenčního návrhu (výrok III.).

Vrchní soud v Olomouci k odvolání druhého a třetího insolvenčního navrhovatele usnesením ze dne 14. ledna 2014, č. j. KSBR 47 INS 24389/2012, 3 VSOL 593/2013-A-83, (mimo jiné) potvrdil usnesení insolvenčního soudu ve výroku ve věci samé v rozsahu, v němž pro neosvědčení podmínky úpadku (co do mnohosti věřitelů) zamítl insolvenční návrh označených věřitelů.

Odvolací soud – vycházeje z ustanovení § 3 odst. 1 a 2, § 97 odst. 2 a § 105 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) − s odkazem na skutková zjištění učiněná insolvenčním soudem uzavřel, že:

1) Druhý insolvenční navrhovatel „neprokázal“ pohledávku za dlužníkem z titulu nároku na vrácení plnění ve výši 3.752.510,- Kč, když k existenci této pohledávky by bylo třeba provádět obsáhlé dokazování, jímž by insolvenční soud nahrazoval sporné řízení o takové pohledávce. Potud poukázal na závěry formulované Nejvyšším soudem v usnesení ze dne 24. září 2009, sen. zn. 29 NSČR 30/2009, uveřejněném pod číslem 14/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 14/2011“).
2) Naopak třetí insolvenční navrhovatel doložil existenci pohledávky z titulu nesplacené kupní ceny sjednané v kupní smlouvě, uzavřené mezi J.Š. a dlužníkem dne 18. ledna 2012, která byla třetímu insolvenčnímu navrhovateli postoupena smlouvou z 27. března 2013; výše pohledávky činí 1.000.000,- Kč s příslušenstvím. Označený věřitel tak prokázal svou aktivní věcnou legitimaci k podání insolvenčního návrhu.
3) Jde-li o pohledávky prvního insolvenčního navrhovatele a dalších věřitelů [Úřadu práce České republiky, V.N. (dále jen „věřitel N“), Finančního úřadu Brno III., České správy sociálního

zabezpečení] tyto dlužník uhradil v období od 8. listopadu 2012 do 4. ledna 2013. Přitom pohledávka věřitele N vůči dlužníku (ze smlouvy o půjčce) nebyla k datu zahájení insolvenčního řízení splatná, kdy splatnost pohledávky nastala až 31. prosince 2012 a dlužník ji zaplatil 10. prosince 2012.
4) Pro závěr o zániku závazku splněním (jde-li o pohledávku věřitele N) je nevýznamné, zda dlužníkem poskytnuté plnění bylo neúčinným právním úkonem. Navíc, měl-li dlužník závazek uhradit do 31. prosince 2012 a uhradil-li jej po zahájení insolvenčního řízení (10. prosince 2012), nešlo o „jednání“, které by odporovalo ustanovení § 111 odst. 1 insolvenčního zákona, ani o jednání, jímž by byl zvýhodněn jeden věřitel na úkor věřitelů ostatních.

Proto odvolací soud shledal závěr insolvenčního soudu o neosvědčení podmínky úpadku dlužníka (spočívající v mnohosti věřitelů) věcně správným.

Proti usnesení odvolacího soudu podali druhý a třetí insolvenční navrhovatelé dovolání, které mají za přípustné podle ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), majíce za to, že v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena otázka, zda „je zapotřebí při zjišťování úpadku dlužníka vzít v potaz i pohledávku věřitele, která byla dlužníkem uspokojena na základě neúčinného právního úkonu“ a pro tyto účely ho považovat za dalšího věřitele dlužníka.

Dovolatelé rekapitulují dosavadní průběh řízení a zdůrazňují, že odvolací soud „legalizoval“ neúčinný právní úkon „zvýhodnění“ věřitele N, který obdržel plnění na pohledávku, která byla splatná později než osvědčená pohledávka třetího insolvenčního navrhovatele. Přitom – pokračují dovolatelé – takové plnění dlužníka bylo podle ustanovení § 111 odst. 1 insolvenčního zákona neúčinným právním úkonem ex lege.

Proto dovolatelé požadují, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu změnil tak, že jejich insolvenční návrh se nezamítá.

S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád ve znění účinném od 1. ledna 2014 (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. dubna 2014, sen. zn. 29 NSČR 45/2014, uveřejněné pod číslem 80/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Dovolání je přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., a to k řešení otázky dovolateli otevřené, týkající se výkladu ustanovení § 3 a § 111 odst. 1 insolvenčního zákona, dosud v daných souvislostech Nejvyšším soudem beze zbytku nezodpovězené.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 3 insolvenčního zákona dlužník je v úpadku, jestliže má a) více věřitelů a b) peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a c) tyto závazky není schopen plnit (dále jen „platební neschopnost“) [odstavec 1]. Má se za to, že dlužník není schopen plnit své peněžité závazky, jestliže a) zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo b) je neplní po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti, nebo c) není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo d) nesplnil povinnost předložit seznamy uvedené v § 104 odst. 1, kterou mu uložil insolvenční soud (odstavec 2). Dlužník, který je právnickou osobou nebo fyzickou osobou - podnikatelem, je v úpadku i tehdy, je-li předlužen. O předlužení jde tehdy, má-li dlužník více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. Při stanovení hodnoty dlužníkova majetku se přihlíží také k další správě jeho majetku, případně k dalšímu provozování jeho podniku, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem

důvodně předpokládat, že dlužník bude moci ve správě majetku nebo v provozu podniku pokračovat (odstavec 3).

Podle ustanovení § 111 insolvenčního zákona (ve znění účinném k datu poskytnutí plnění dlužníkem věřiteli N – 10. prosince 2012, tj. ve znění účinném do 31. prosince 2013), nerozhodne-li insolvenční soud jinak, je dlužník povinen zdržet se od okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, nakládání s majetkovou podstatou a s majetkem, který do ní může náležet, pokud by mělo jít o podstatné změny ve skladbě, využití nebo určení tohoto majetku anebo o jeho nikoli zanedbatelné zmenšení. Peněžité závazky vzniklé před zahájením insolvenčního řízení je dlužník oprávněn plnit jen v rozsahu a za podmínek stanovených tímto zákonem (odstavec 1). Omezení podle odstavce 1 se netýká úkonů nutných ke splnění povinností stanovených zvláštními právními předpisy, k provozování podniku v rámci obvyklého hospodaření, k odvrácení hrozící škody, k plnění zákonné vyživovací povinnosti a ke splnění procesních sankcí (odstavec 2). Právní úkony, které dlužník učinil v rozporu s omezeními stanovenými v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení, jsou vůči věřitelům neúčinné (odstavec 3).

Nejvyšší soud v prvé řadě předesílá, že jeho judikatura je ustálena na závěrech podle kterých:

1) Důvodem k zamítnutí insolvenčního návrhu věřitele v řízení před insolvenčním soudem je i to, že v insolvenčním řízení vyjde najevo, že sporné skutečnosti týkající se pohledávky, kterou je insolvenční navrhovatel povinen doložit, nebude možné osvědčit pouze listinami a že provedením věcně (okruhem sporných skutečností) opodstatněných důkazů (výslechem účastníků, výslechem svědků, znaleckými posudky, ohledáním apod.) by insolvenční soud nahrazoval sporné řízení o takové pohledávce (srov. R 14/2011).
2) Projev vůle, jímž dlužník plní dluh (peněžitý závazek) svému věřiteli, je právním úkonem, jelikož jde o projev vůle směřující k zániku povinnosti splnit dluh (závazek). Ponechají-li se stranou právní úkony, které dlužník učinil poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, v rozporu s ustanovením § 111 a § 246 odst. 2 insolvenčního zákona, lze podle ustanovení § 235 až § 243 insolvenčního zákona odporovat jen těm právním úkonům dlužníka, jež jsou taxativně vypočteny v ustanoveních § 240 až § 242 insolvenčního zákona (srov. rozsudek ze dne 27. února 2014, sp. zn. 29 Cdo 677/2011, uveřejněný pod číslem 60/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Jelikož v poměrech dané věci měl odvolací soud za osvědčenou jen pohledávku třetího insolvenčního navrhovatele, je pro posouzení, zda má dlužník více věřitelů (a je tak splněn jeden ze zákonných předpokladů dlužníkova úpadku) rozhodující, zda za dalšího věřitele dlužníka lze považovat věřitele N, jehož pohledávku dlužník zaplatil po zahájení insolvenčního řízení.

Ustanovení § 111 insolvenčního zákona upravuje tzv. zákonnou neúčinnost právních úkonů, které dlužník učinil v rozporu s omezeními stanovenými v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení. Tato úprava má smysl (a může se prosadit) jen ve spojení s následným zjištěním úpadku dlužníka; zamítne-li (pravomocně) insolvenční soud (jako v poměrech dané věci) věřitelský insolvenční návrh, lze jen stěží uvažovat o právu insolvenčního správce domáhat se vůči věřiteli dlužníka, aby „vrátil“ do majetkové podstaty dlužníka plnění, které mu dlužník poskytl v době po zahájení insolvenčního řízení v rozporu s ustanovením § 111 insolvenčního zákona. Naopak akceptace názoru dovolatelů by ve svém důsledku znemožňovala dlužníku, aby po podání insolvenčního návrhu zaplatil pohledávky věřitelů a odvrátil tak hrozbu případného rozhodnutí o úpadku.

K zániku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení viz též důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. listopadu 2015, sp. zn. 29 Cdo 311/2015. Tam Nejvyšší soud mimo jiné ozřejmil, že po pravomocném zamítnutí insolvenčního návrhu se neúčinnost ve smyslu § 111 odst. 3

insolvenčního zákona již nemůže prosadit, i kdyby dlužník předtím vskutku učinil právní úkon úkon odporující ustanovení § 111 odst. 1 insolvenčního zákona.

Nejvyšší soud dále doplňuje, že k obdobným závěrům ohledně zákonné neúčinnosti právních úkonů dlužníku dospěl i při výkladu ustanovení § 4a odst. 1 písm. a) zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání [k tomu srov. rozsudek ze dne 31. května 2007, sp. zn. 29 Odo 820/2005, jakož i v důvody rozsudku ze dne 18. prosince 2008, sp. zn. 29 Odo 1663/2006, uveřejněného pod číslem 86/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, podle nichž je právní úkon, jímž dlužník poruší zákaz zdržet se jednání směřujícího ke zmenšení jeho majetku s výjimkou běžné obchodní činnosti, neúčinný (jen) za předpokladu, že na majetek takového dlužníka byl posléze prohlášen konkurs].

Ostatně, závěrů obsažených v rozsudku sp. zn. 29 Odo 820/2005 se při výkladu ustanovení § 111 insolvenčního zákona Nejvyšší soud „obdobně“ dovolává právě ve shora zmíněném usnesení sp. zn. 29 Cdo 311/2015.

Lze tudíž shrnout, že právní úkony, které dlužník učinil v rozporu s omezeními stanovenými v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení, jsou ve smyslu ustanovení § 111 odst. 3 insolvenčního zákona (ve znění účinném do 31. prosince 2013) vůči věřitelům neúčinné za předpokladu, že byl posléze zjištěn úpadek dlužníka.

Pro úplnost budiž řečeno, že s účinností od 1. ledna 2014 [po novele insolvenčního zákona provedené zákonem č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů] platí týž závěr pro právní jednání dlužníka tím více, že od uvedeného data se neúčinnost podle § 111 insolvenčního zákona prosazuje výlučně odpůrčí žalobou insolvenčního správce (srov. § 235 odst. 2 insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. ledna 2014).

Jelikož se dovolatelům prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu věcnou správnost rozhodnutí odvolacího soudu zpochybnit nepodařilo, přičemž Nejvyšší soud neshledal ani jiné vady, k jejichž existenci u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti, dovolání podle ustanovení § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.

zdroj: www.nsoud.cz

Právní věta - redakce.

Další články:

- Odpovědnost za vady
- Náhrada nákladů na výživu pozůstalých (jiných) osob
- Mezinárodní příslušnost ve věcech rodičovské zodpovědnosti
- Smlouva o dílo (exkluzivně pro předplatitele)
- Spotřebitelský úvěr (exkluzivně pro předplatitele)
- Starobní důchod (exkluzivně pro předplatitele)
- Veřejná obchodní společnost (exkluzivně pro předplatitele)
- Vypořádání SJM (exkluzivně pro předplatitele)
- Přiměřené protiplnění
- Předkupní právo
- Ochrana osobnosti